

A Titeli-fennsík Speciális Természeti Rezervátum¹

Stanisic J., Szabados K. (szerk.)

Természetvédelmi státusa

Folyamatban van a védetté nyilvánítási eljárás.

A tervezett védett terület nagysága 8197,00 ha, ebből a Tisza felőli meredek löszfalak (70,66 ha) kerültek az I zónába, a fennmaradt löszgyepek, nedves gyepek és cserjések (264,25 ha) pedig a II zónába. A megművelt plató és a Tisza parti ültetvények, üdülőterületek képezik a III zónát (7862,09 ha), ami a terület 96%-át teszi ki. A Természetvédelmi Intézet egy változó (100-500 m) szélességű védelmi zóna kialakítását is javasolta. I. kategória – kivételes jelentőségű, kormányrendelettel védett természeti érték

Fekvése

Bácska délkeleti részén, a Tisza torkolatához közel, közvetlenül a folyó mellett emelkedik ki a löszteraszról. A domb körül, illetve részben a lejtőire húzódva négy település tallálható, melyek közül Titel a legnagyobb. Nyugati oldalánál húzódik az Újvidék – Nagybecskerek regionális út. Újvidéktől való távolságra 40 km.

Főbb jellemzői

A védett terület a Titeli-fennsíkon kívül magába foglalja a fennsík keleti oldalát mosó Tisza partját is Titel és Mozsor között, valamint a domb délnyugati lábánál fennmaradt legelőket. A természetvédelmi területen jelentős régészeti lelőhelyek vannak, például a fennsík északi peremén feltárt, a bronzkortól a korai vaskorig lakott Feudvar maradványai.

A terület geomorfológiai értékeit az eróziós karszformák (löszvölgyek, -piramisok, -szakadékok, -mélyutak, suvadások stb.) valamint a más eróziós erők kombinációjával létrehozott felszíni formák jelentik.

Növényvilága

A terület legértékesebb részét a lejtős oldalak gyűrű alakú löszgyepsávja alkotja, melyben számos veszélyeztetett növényfajunk maradt fenn. A boreális maradványfajnak tartott vetővirág (*Sternbergia colchiciflora*) mellett tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), törpe nőszirm (*Iris pumila*), sötét hagyma (*Allium atroviolaceum*), az ereszes hagyma alfaja (*Allium rotundum* subsp. *waldsteinii*), karcsú zsombor (*Sisymbrium polymorphum*) él a területen.

¹ Megjelent a következő kiadványban: Szabados K., Molnár Zs. (szerk.) (2008): A X. MÉTA-TÚRA túravezető füzet. Kézirat, MTA ÖBKI, Vácrátót.

A területen leírt, ritkaságokban gazdag rétsztyepp-társulás a ***Thymo-Chrysopogonetum grylli*** Stojanović (1981)1983 (*Festucion rupicolae* csoport, *Festucetalia valesiaca* sorozat *Festuco-Brometea* osztály), amely csak kis területeken maradt fenn. Sokkal nagyobb kiterjedésű, jellegzetes társulás a ***Taraxaco-Festucetum valesiaca*** Stojanović (1981) 1983 melyet a kései pitypang és a vékony csenkesz jellemeznek. A meredek oldalakon a fésűs búzafű és a heverő seprőfű alkotnak társulást (ass. ***Agropyro-Kochietum prostratae*** Zólyomi 1958), melynek két szubasszociációját, az *Agropyro-Kochietum prostratae* subass. *thymetosum* Stojanović (1981) 1983 és az *Agropyro-Kochietum prostratae* subass. *artemisietosum* Stojanović (1981) 1983 különböztették meg a kutatók. Itt írták le az ***Endocarpetum pusilli titelicum*** zuzmótársulást is.

A cserjéseket a *Prunion fruticosae* csoportba sorolják, és a hajdani erdők (*Aceri tatarico-Quercion*) maradványának tartják. A Tisza felőli meredek oldalakon lévő erdő-maradványokat a ***Orno-Cotino-Quercetum pubescentis*** Butorac et al. (1997) 2004 néven írták le. Meghatározó bennük a virágos kőris (*Fraxinus ornus*) és a cserszömörce (*Cotinus coggygria*), míg a molyhos tölgy (*Quercus pubescens*) csak néhány helyen maradt fenn. Jellemző fajaik: *Euonymus verrucosa*, *E. europaeus*, *Viburnum lantana*, *Lonicera xylosteum*, *Rhamnus catharticus*, *Campanula persicifolia*, *Turritis glabra*, *Viola ambigua*. A kúszónövények (*Hedera helix*, *Clematis vitalba*) mellett a társulásban három páfrányfaj is előfordul (*Asplenium trichomanes*, *A. Adiantum-nigrum* és *Cystopteris fragilis*).

Irodalom

- Butorac, B., Stojanović, S., Stojšić, V. (1992): Specificities in vegetation on unprotected band of Tisa. *Tiscia*, 26:37-41, Szeged.
- Butorac, B., Igić, R., Zlatković, B. (1997): Comparative analysis of the remnants of xerothermic forest vegetation of the Titel hill and the Fruška gora loess plateau. Proceeding book of the 3rd ICFWST'97(3rd International Conference on the Development of Forestry and Wood Science/Technology), Vol. 2:1-8, Belgrade & Mt Goč.
- Butorac, B. (1998b): Der Zustand der rezenten Flora und Vegetation des Plateaus von Titel. IN. Hansel, B., Medović, P.: Feudvar I. Ausgrabungen und Forschungen in einer Mikroregion am Zusammenfluß von Donau und Theiß. Das Plateau von Titel und die Šajkaška. Archäologische und naturwissenschaftliche Beiträge zu einer Kulturlandschaft. Titelski plato i Šajkaška. Verlag Oetker/Voges, Kiel.
- Butorac, B., Igić, R., Zlatković, B., Anačkov, G., Vukov, D. (2004): *Orno-Cotino-Quercetum pubescentis*, ass. *nova prov.* on the slopes of Titel Hill. *Pholia Geobotanica*. Prag.
- Hansel, B., Medović, P. (1998): Feudvar I. Ausgrabungen und Forschungen in einer Mikroregion am Zusammenfluß von Donau und Theiß. Das Plateau von Titel und die Šajkaška. Archäologische und naturwissenschaftliche Beiträge zu einer Kulturlandschaft. Verlag Oetker/Voges, Kiel.
- Lakatos, K. (1905): A titeli lápokon. *Vadászlap* (Budapest) 26, 321;328-331;359-364.
- Obradović, M., Budak, B. (1979): Research into flora of the southern part of the Tisza basin. *Tiscia*, vol. XIV., Szeged.

- Obradović, M., Boža, P., Budak, B. (1983): Some flora features of southern portion of the Tisza River region. *Tiscia*, Vol. XVII:64-68, Szeged.
- Parabućski, S., Stojanović, S., Butorac, B., Bučković, M., Pekanović, V., Crnčević, S., Boža, P. (1987): Vegetation of the Lower Tisa river. *Tiscia* 23:13-19, Szeged.
- Parabućski, S., Butorac, B. (1994): General review of the vegetation along the lower course of the Tisa river. *Thaiszia*, 4:99-106, Košice.
- Stojanović, S., Butorac, B., Žderić, M. (1991): Ecological characteristics of relict steppe association *Agropyro-Kochietum prostratae* Zolyomi 1958. on loess parts of Titel hill near Tisa. Szegedi ökológiai napok és 22 Tiszakutató Anket, Kivonatok, Szeged.
- Stefanović, V. (szerk.): *Red Data Book of Flora of Serbia* 1., Beograd, pp. 242—245

A Titeli fennsík és Telecska növényzete

Forrás:

Borovszky Samu (szerk) (1909): Természeti viszonyok – A Titeli fennsík és Telecska növényzete. *in* Magyarország megyéi és városai - Bács-Bodrog vármegye p27 , Országos Monográfia Társaság, Budapest

A Duna és Tisza szögletében terül el ellipszis alakban az ú. n. titeli fennsík, a mely hat km szélességben és tizenöt km hosszúságban, a lapályból hirtelen emelkedik ki, meredek szélékkel egészen 129 méter magasságig. A vármegye közepébe pedig felülről lefelé, egész a Ferencz-csatornáig, a lassan, 150 méterig emelkedő „Telecskai dombok“ nyomúlnak be. A titeli fennsík voltaképpen nem egyéb, mint a Fruska Gorának a Duna által elvágott egyik nyúlványa ; innen van, hogy a növényzete is jobbára hegyi jellegű s a szembeeső szlankaméni domborok flórájával azonos. A titeli fennsík és a Telecska hepe-hupás tetejét az agrikultúra foglalta le ; itt tehát a növényzet vajmi gyér és kevésbé különös, annál bujább és érdekesebb a meredek párkányok, völgyek és szakadékok növényzete. Rendkívül hálás az itteni növények tanulmányozása. Az alföldi flórához szokott botanikust a fennsíki növények valósággal meglepik s az itteni kirándulások szebbnél-szebb és ritkábbnál-ritkább fajokkal bőven jutalmazták. A hajdani titeli prépostság romjai között a *Stipa capillata* és *Xeranthemum annuum* az uralkodó növények. A telecskai és titeli szakadékokban gyakoriak : a *Linaria genistifolia*, *Erysimum canescens*, a *Veronica bihariensis* stb. *Kochia sedoides*, a *Cytisusok*, *Linum flavum*, *Althaea cannabina*, *Sisymbrium pannonicum*, *Teucrium Botrys*. A titeli fennsík speciálisításai : a többféle *Seseli*, *Lynosiris vulgaris*, *Aster Amellus*, *Solidago virga aurea*, *Inula germanica*, *I. Oculus Christi* és *J. Conyza*, *Anthemis tinctoria*, *Artemisia scoparia*, *Echinops sphaerocephalus*, *Carlina vulgaris*, *Centaurea spinulosa*, *Crupina vulgaris*, a különféle *Campanulák*, *Ajuga Laxmanni*, *Euphrasia lutea*, *Ophrys aranifera*, *Allium flavum*, *Herniaria incana*, *Isatis tinctoria*, *Vicia lathyroides*, *Alsine verna*, *Orchis ustulata*, *Bupleurum Gerardi*, *B. junceum*, *B. falcatum*, *Fumaria prehensilis*, *Orlaya grandiflora*, *Scabiosa suaveolens*, *Peucedanum Oreoselinum*, *Prunus chamaecerasus*, *Convolvulus Cantabrica*, *Briza media* és *Melica ciliata*, mind olyan növények, a melyek az Alföld más helyein épenséggel nem, vagy alig találhatók.